

О.Ю. ТАРАСЕНКО, аспірант, ДонДУУ, Донецьк;

Д.Л. ТАРАСЕНКО, канд. держ. упр., доц., МЕРІ, Макіївка

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

У статті досліджено систему формування та використання інноваційного потенціалу держави та галузі. Доведено, що інноваційний потенціал формується тільки у сфері нематеріального виробництва, а використовується у сфері як матеріального, так і нематеріального виробництва.

Ключові слова: потенціал, інноваційний потенціал, науковий потенціал, науково-технічний потенціал, матеріальне виробництво, нематеріальне виробництво.

Постановка проблеми. Економічне зростання країни в значній мірі залежить від інноваційного розвитку, що можливо на основі використання вітчизняного інноваційного потенціалу. Перехід економіки України на інноваційний шлях розвитку потребує враховувати необхідність модернізації всіх без винятку галузей промисловості, в першу чергу на підтримку лише тих галузей економіки, що працюють у пріоритетних, з точки зору забезпечення національних інтересів. Інновації є джерелом розвитку, як трактують сучасні економічні теорії, тільки за умови їх ефективного й активного використання, а також створення сприятливого середовища для їх народження. Все це зумовило необхідність розробки системи формування та використання інноваційного потенціалу галузей промисловості.

Аналіз останніх досліджень. Інноваційний потенціал, як економічна категорія і як одне з основних понять інноваційної теорії, знаходиться під пильною увагою вітчизняних і зарубіжних вчених і дослідників, що займаються проблемами інноваційного розвитку, таких як А. Близнюк, В. Геєц, В. Дорофійенко, В. Колосюк, Д. Кокурін, О. Поважний, Р. Фатхутдинов, К. Фрімен, Й. Шумпетер, П. Друкер, Р. Фостер, Т. Пітерс, Б. Твісс, А. Хемілтон.

Розгляд сутності поняття «інноваційний потенціал» доцільно здійснювати через визначення його складових категорій. Саме слово «потенціал» (від латинського *potential* - сила, прихована можливість, потужність) в світовому розумінні - кошти, запаси, джерела, які є в наявності, які можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, здійснення плану, вирішення певної задачі, можливості окремої особи, суспільства, держави в певній галузі. [1]

У сучасній економіці термін «потенціал» запозичений з фізики, де потенціал визначає кількість енергії, яку накопичила система і яку вона спроможна реалізувати в роботі. У більш широкому сенсі «потенціал» - це сукупність факторів, що є в наявності, які можуть бути використані і приведені в дію для досягнення певної мети або результату. Потенціал може бути явним або прихованим, використовуваним і невживаним. Якщо розглядати інноваційний потенціал як частину накопичених джерел в економіці, тоді потрібно визначитися з таким поняттям як «економічний потенціал», а інноваційний потенціал необхідно розглядати як один із його

структурних елементів.

Як показав аналіз наукової літератури, існує два підходи у визначенні економічного потенціалу. Перший - в оцінці ресурсів, якими володіє національна економіка, другий - у визначенні економічного результату від використання всієї маси ресурсів, що втягуються в господарський оборот. Тобто, економічний потенціал може бути визначений як у момент формування, так і в момент його використання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження системи формування та використання інноваційного потенціалу який є основою розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу. В [2] розглядається внутрішній економічний потенціал, що складається з наступних елементів:

- природні та трудові ресурси;
- рівень розвитку найважливіших галузей і структура народного господарства;
- науково-технічний потенціал.

Тут же вказується, що на формування і розвиток внутрішнього економічного потенціалу впливають основні чинники: геополітичне та економіко-географічне положення країни, особливості історичного розвитку і т.д.

Економічний потенціал країни [3] являє собою систему потенціалів, що складаються з:

- трудового;
- природно-ресурсного;
- науково-технічного;
- інвестиційного;
- експортного;
- рекреаційного потенціалу (рекреація - активний відпочинок населення);
- споживчого комплексу.

Економічний потенціал є основою економіки, який формується за рахунок основних виробничих ресурсів: землі, праці, капіталу. Окремі економісти виділяють чотири види ресурсів: природні, матеріальні, трудові і фінансові. [4] Їх відмінність полягала в деталізації ресурсу капіталу, замість якого присутні матеріальні та фінансові ресурси.

Як бачимо, значної різниці в підходах до визначення ресурсів не існує. Основними ресурсами виробництва є: капітал (матеріальний - основні і оборотні виробничі фонди, а також фінансовий) і праця. Ці види ресурсів утворюють матеріальну, фінансову, кадрову складові і є складовими частинами економічного потенціалу, який формується і використовується в суспільному виробництві.

Складовою частиною економічного потенціалу є інноваційний потенціал. Сам термін «інноваційний потенціал», забезпечує зростання системи за рахунок нововведень в економічну модель, вперше ввів К. Фрімен, на його думку, нововведення являє собою систему заходів по розробці, освоєнню, експлуатації та вичерпанню виробничо-економічного і соціального потенціалу, що лежить в основі нововведень.

У теорії і практиці наукового аналізу виділяються такі категорії, як «науковий потенціал», «технічний потенціал», «науково-технічний потенціал», «виробничий потенціал» і т.д. Як бачимо, потенціал, як засоби і можливості, конкретизується тією

діяльністю, в ході якої він використовується. З метою уточнення поняття «інноваційний потенціал» зробимо аналіз близьких до нього, широко поширених в науковій літературі термінів «науково-технічний потенціал» (НТП) і «науково-технічна діяльність» (НТД).

Відповідно до закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», визначається як інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технології. Її основними формами (видами) є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії практичного їх використання.

У широкому значенні науково-технічний потенціал розглядається [5] як «комплексна характеристика рівня розвитку науки, інженерної справи, техніки, можливостей і ресурсів, якими володіє суспільство для вирішення науково-технічних проблем». Науково-технічний потенціал – це сума ресурсів та структур, що забезпечують виробництво, отримання та передачу досягнень науки та техніки у практичне застосування. [6] Таким чином, науково-технічна діяльність здійснюється науково-технічним потенціалом (НТП).

Науково-технічний потенціал можна представити у вигляді чотирьох складових: [7] див. рис 1.

- 1.Кадрова.
- 2.Матеріально-технічна.
- 3.Інформаційна.
- 4.Організаційна.

Якість науково-технічного потенціалу визначається [8, с. 23] його здатністю забезпечити поступальний розвиток науки і техніки заданими темпами. Він визначає науково-технічний рівень розробок, новацій і що цілком природно, робить значний вплив на інноваційний потенціал в розрізі створення інновацій з високим ступенем наукової і технічної новизни. У той же час науково-технічний потенціал неадекватний ні за масштабами, ні за величиною інноваційному потенціалу.

Це пов'язано, насамперед, з принциповим розходженням у цілеспрямованості, а як наслідок, і в результатах інноваційної, наукової та науково-технічної діяльності. Результат наукової праці - це нові знання, судження, поняття, викладені в наукових публікаціях. Її специфікою є імовірнісний характер, а також ризик отримання результатів, неповторність і оригінальність досліджень. Великі інновації, як показує практика, найчастіше ґрунтуються на наукових відкриттях, але практично ніколи не є їхньою метою.

Кінцевим результатом науково-технічної діяльності, на відміну від наукової є матеріалізація нових знань в нову техніку чи технологію у будь-якій сфері виробничої діяльності.

Тільки в суспільному виробництві формується і використовується економічний потенціал, а суспільне виробництво поділяється на два напрямки: матеріальне і нематеріальне. Кожен з цих напрямків включає виробництво благ і виробництво послуг і надалі розбивка проводиться по галузях економіки. Розвиток суспільного

виробництва є матеріальною основою економічного розвитку, яке в свою чергу визначається розвитком галузей виробництва, розвиток кожної галузі ґрунтується на її потенціалі.

Тому знаходження інноваційного потенціалу, на нашу думку, має бути в системі ресурсів, які сформуєть економічний потенціал галузі у табл.

Інноваційний потенціал, на нашу думку, формується в нематеріальному виробництві: виробництво благ (виробництво знань, духовні цінності) і послуги (освіта, наукові консультації). Наукові підрозділи підприємств матеріального виробництва, що випускають інноваційну продукцію і працюють на початкових етапах інноваційного процесу є складовими елементами інноваційного потенціалу.

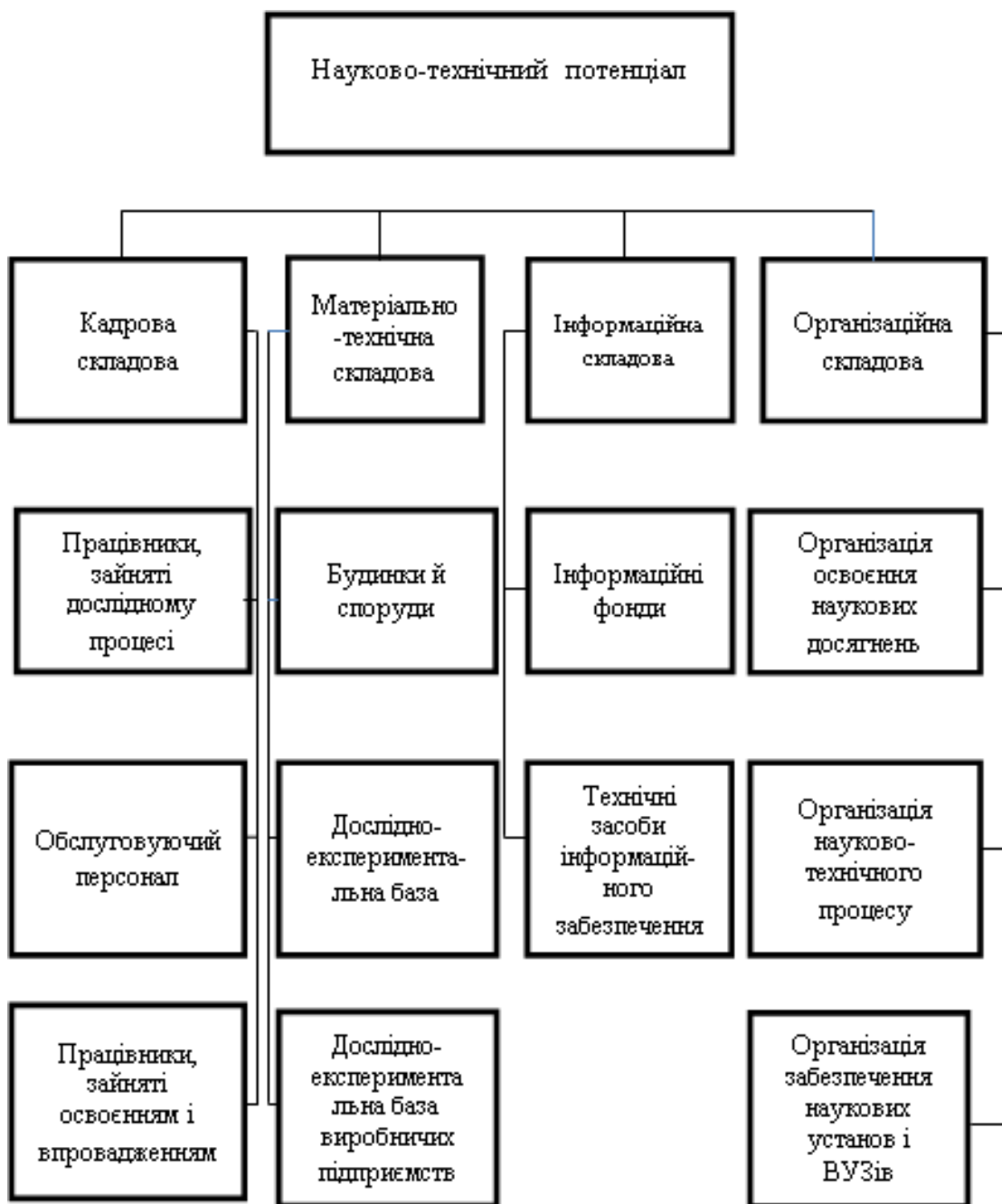

Рис. 1 - Структурні складові науково-технічного потенціалу

Таблиця - Знаходження інноваційного потенціалу в системі ресурсів, що складають економічний потенціал галузі

Галузева структура виробництва/ види ресурсів формуючих економічний потенціал		Матеріальні ресурси	Фінансові ресурси	Потенціал	
Матеріальне виробництво	Виробництво благ	Основний та оборотний капітал, що використовується у виробництві благ	Фінансові ресурси, що використовуються у виробництві благ	Кількісний та якісний склад персоналу у виробництві задіяних у виробництві благ	
	Виробництво послуг	Основний та оборотний капітал, що використовується у виробництві послуг	Фінансові ресурси, що використовуються у виробництві послуг	Кількісний та якісний склад персоналу у виробництві задіяних у виробництві послуг	
Нематеріальне виробництво	Виробництво благ	Виробництво знань	Фінансові ресурси нематеріального виробництва знань	Кількісний та якісний склад персоналу у виробництві задіяних у виробництві знань	
		Інші блага (духовні цінності)	Основний та оборотний капітал, що використовується у виробництві благ (за виключенням знань)	Фінансові ресурси нематеріального виробництва благ (за виключенням знань)	Кількісний та якісний склад персоналу у виробництві задіяних у виробництві благ (за виключенням знань)
	Виробництво послуг (сфера послуг)	Освіта	Основний та оборотний капітал, що використовується у виробництві послуг	Фінансові ресурси нематеріального виробництва послуг	Кількісний та якісний склад персоналу у виробництві задіяних у виробництві послуг
	Виробництво послуг	Інші послуги	Основний та оборотний капітал, що використовується у виробництві інших послуг	Фінансові ресурси нематеріального виробництва інших послуг	Кількісний та якісний склад персоналу у виробництві задіяних у виробництві інших послуг

У розвитку економіки країни, регіону, галузі, інноваційний потенціал відіграє вирішальну роль. За різними оцінками вчених на частку інноваційного потенціалу припадає близько 90% приросту внутрішнього валового продукту. Інноваційний

потенціал формується тільки в сфері нематеріального виробництва, а використовується в сфері матеріального і нематеріального виробництва див. рис. 2.

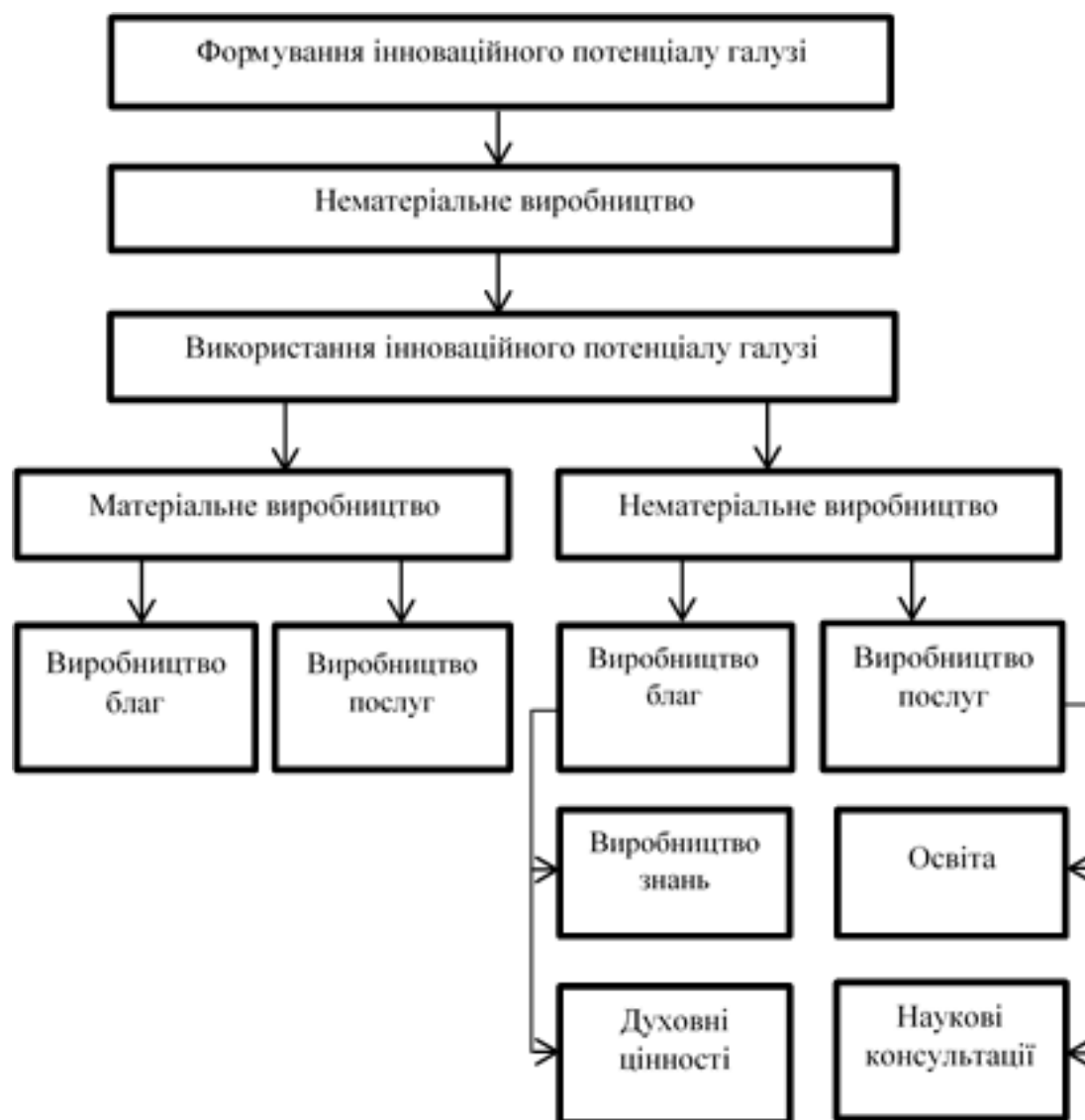

Рис. 2 - Модель формування та використання інноваційного потенціалу галузі

Висновки. 1. Економічний потенціал є основою економіки, який формується за рахунок основних виробничих ресурсів: землі, праці, капіталу. 2. Складовою частиною економічного потенціалу є інноваційний потенціал. Інновації є джерелом розвитку тільки при умовах активного їх використання. 3. Розвиток суспільного виробництва є матеріальною основою економічного розвитку, який, в свою чергу, визначається розвитком галузей виробництва, а розвиток кожної галузі ґрунтується на її потенціалі. Знаходження інноваційного потенціалу повинно бути в системі ресурсів, що формують економічний потенціал галузі. 4. Розроблена модель формування та використання інноваційного потенціалу галузей промисловості показує, що інноваційний потенціал формується тільки в сфері нематеріального

виробництва (виробництво знань, духовні цінності), а використовується в сфері як матеріального, так і нематеріального виробництва.

Список літератури: 1. Большая советская энциклопедия: в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров. – 3-е изд. – М.: Сов. энцикл., 1969-1978. – 20 т. 2. *Виноградов В.В.*, Экономика России. Учебное пособие // В.В. Виноградов. – М.: Юристъ, 2012. С.13. 3. Национальная экономика России: потенциалы, комплексы, экономическая безопасность / *В.И. Волков* и др.: под общей редакцией В.И. Лисова. – М.: НПО «Экономика». 2000.с. 14. 4. *Базылев Н.И.* Экономическая теория. Учебное пособие // Н.И. Базылев, С.П. Гурко, М.Н. Базылева. М.: ИНФРА – М. 2003. С. 76. 5. Научно-технический прогресс. Словарь // Состав: *В.Г. Горохов*, В.Ф. Халипов. – М.: Политиздат, 1987. – 368с. 6. *Дорофиев В.В.* Менеджмент в научно-технической деятельности: учебное пособие // В.В. Дорофиев, В.П. Колосюк. – Х.: Основа, 1999. – 153с. 7. *Дорофиев В.В.* Менеджмент у науково-технічній діяльності: Підручник. – Донецьк: «ВІК», 2011. – 421с. 8. *Тодосийчук А.В.* Управление инновационным предприятием: учебное пособие, А.В. Тодосийчук – М.: ЭКОС, 2000 – 160с.

Надійшла до редколегії 21.03.2012

УДК 330.341.1

Формування та використання інноваційного потенціалу в сучасних економічних умовах/ О.Ю. Тарасенко, Д.Л. Тарасенко// Вісник НТУ „ХПІ”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2013. - № 46(1019) - С. 74-80. Бібліогр.: 2 назв.

В статье исследована система формирования и использования инновационного потенциала государства и отрасли. Доказано, что инновационный потенциал формируется только в сфере нематериального производства, а используется в сфере как материального, так и нематериального производства.

Ключевые слова: потенциал, инновационный потенциал, научный потенциал, научно-технический потенциал, материальное производство, нематериальное производство.

In this article the system of formation and use of innovative potential of the state and industry. Proved that the innovative potential is formed in the non-production only, and it is used in both material and non-material production.

Keywords: potential, innovation potential, scientific potential, scientific and technical potential, material production, non-production.

УДК: 005.336.4:658

О.І. САВЧЕНКО, канд. екон. наук, професор, НТУ «ХПІ»

НЕОБХІДНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКИ КЛІЄНТСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК СКЛАДОВОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛА

В роботі досліджені питання формування, управління та обліку складових інтелектуального капіталу інноваційних підприємств. Особливу увагу у статті приділено критичному аналізу традиційних методів оцінки споживача, визначенню особливостей теоретичної моделі та її розвитку.

Ключові слова: Суспільство знань, економіка знань, інтелектуальний капітал, клієнтський капітал, компетенції персоналу, конфігурація активів.

© О.І. Савченко, 2013